

~ ДЕМОКРАТІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА ~

УДК: 331.101.262:346.57

DOI: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2025-12-337-31-39>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДИНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ЕКОНОМІКИ

Познанська І. В., доктор економічних наук, старший науковий співробітник, завідувачка кафедри управління персоналом і економіки праці, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: pozn75@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7343-6663

Подвальна Н. Е., кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом і економіки праці, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: oneudomini@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0589-4723

Анотація. Метою статті є визначення та систематизація міжнародного нормативно-правового підґрунтя та ключових принципів формування людино-орієнтованої економіки, а також аналіз його ролі як інфраструктурного компоненту, що забезпечує справедливі та гідні соціально-трудові відносини у контексті національних пріоритетів України. У статті проаналізовано міжнародні правові рамки та визначено ключові характеристики людино-орієнтованої економіки. Застосовано методи системного та порівняльного аналізу для оцінювання ступеня адаптації національного законодавства до міжнародних вимог. Визначено, що нормативно-правова рамка людино-орієнтованої економіки базується на триаді норм: права людини, стандарти гідної праці та етичне регулювання цифрових технологій. Проаналізовано вісім ключових принципів та систематизовано дані, що відображають відповідність міжнародним стандартам їх адаптації у національному законодавстві та інструментах моніторингу України. Встановлено необхідність міжсекторальної трансляції стандартів як методологічної умови для перетворення міжнародних зобов'язань на практичні механізми забезпечення соціально-трудових відносин в Україні. Результати цього дослідження є основою удосконалення нормативно-правового забезпечення соціально-трудових відносин в Україні та запропонованого інструментарію для моніторингу результатів удосконалення, який сприятиме ефективній імплементації міжнародних зобов'язань та прискорить процес стійкої, справедливої та інклюзивної відбудови вітчизняної економіки.

Ключові слова: людино-орієнтована економіка, нормативно-правове забезпечення, гідна праця, соціально-трудові відносини, людський капітал, інклюзивність, міжнародні стандарти.

REGULATORY AND LEGAL SUPPORT AND PRINCIPLES OF FORMING A HUMAN-ORIENTED ECONOMY

Inna Poznanska, Doctor of Economics, Senior Researcher, Head of the Department of Personnel Management and Labor Economics, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: pozn75@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7343-6663

Natalia Podvslna, Ph. D. ekon. Sciences, Associate Professor of the Department of Personnel Management and Labor Economics, Odesa National Economic University, Odesa, Ukraine

e-mail: oneudomini@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0589-4723

Abstract. The purpose of the article is to identify and systematize the international regulatory framework (UN, ILO, EU) and key principles of the formation of a people-oriented economy, as well as to analyze its role as an infrastructure component that ensures fair and decent social and labor relations in the context of the national priorities of Ukraine, particularly during post-war reconstruction. The study is motivated by the necessity to shift the economic paradigm from focusing solely on GDP to prioritizing human rights, dignity, and well-being, integrating indicators of human capital and quality of life into policy-making. Method. The study is based on the theoretical concepts of the "capabilities approach" and the «economy of well-being» Methods of systemic and comparative analysis are used to assess the adaptation of international requirements in national legislation. The analysis covers key documents from the ILO («Human-Centred Economics»), OECD («The economy of well-being»), and the EU's digital regulations. The research isolated the previously unresolved problem of detailed systematization and mechanisms for the intersectoral translation of international standards into specific national policies of Ukraine. Scientific novelty. It is determined that the regulatory framework of a people-oriented economy is based on a triad of international norms: 1) human rights (UN); 2) decent work standards (ILO); and 3) ethical regulation of digital technologies (EU). Eight key principles (inclusiveness, social justice, equality of opportunity) are analyzed and data reflecting the compliance of international standards with their adaptation in the national legislation and monitoring tools of Ukraine are systematized in a comparative table. The research established the necessity for intersectoral translation of standards (e.g., integrating Decent Work into financial planning and public procurement)

as a methodological condition for transforming international obligations into practical, all-encompassing mechanisms for ensuring social and labor relations in Ukraine. Monitoring tools such as HRIA, DPIA, and AIIA are identified as crucial for evaluating the real impact of policies. The results of the study serve as the basis for improving the regulatory and legal support for social and labor relations in Ukraine by defining the required legal infrastructure. A practical toolkit for monitoring results has been proposed (focused on SDG indicators and specialized impact assessments), which will contribute to the effective implementation of international obligations and accelerate the process of sustainable, fair, and inclusive reconstruction. The findings underscore that strengthening institutional capacity and intersectoral coordination are key to realizing the goals of a people-oriented economy.
Keywords: people-oriented economy, regulatory framework, decent work, social and labor relations, human capital, inclusiveness, international standards.

JEL Classification: J080; K310; O150

Постановка проблеми. В умовах глобальних викликів, таких як цифрова трансформація, зміна клімату, а також наслідки криз (включаючи повномасштабну війну та відбудову в Україні), зростає необхідність у формуванні економічної парадигми, що ставить людину, її права, гідність та добробут у центр розвитку. Людино-орієнтований (human-centered) підхід розглядає людину не просто як фактор виробництва, а як кінцеву мету економічної політики, орієнтуючись не тільки на ВВП, а й на показники добробуту, людського капіталу та якості життя. Своєчасність дослідження для України полягає в її прагненні імплементувати норми міжнародного права у конкретні національні законодавчі акти, політику та інституційні механізми для забезпечення стійкої, справедливої та інклюзивної відбудови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування людино-орієнтованої (соціально-орієнтованої, people-centered) економіки є предметом активних досліджень на міжнародному та національному рівнях. Міжнародна організація праці (МОП) у публікації «Економіка, орієнтована на людину: переосмислення макроекономіки, щоб поставити людей на перше місце» («Human-Centred Economics: Rethinking macroeconomics to put people first») [1] наголошує на необхідності переосмислення макроекономічної політики, щоб поставити людину на перше місце, тому економічна політика має бути зосереджена на гідній праці, соціальній справедливості та стійкості, інтегруючи цілі розвитку людського капіталу в основу економічних рішень. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD) у публікації «Економіка добробуту» («The economy of well-being») [2] підкреслює, що економічне зростання має бути засобом для підвищення добробуту (well-being) громадян. Автори пропонують комплексну візію, де політика має створювати можливості для всебічного розвитку людини, а показники успіху повинні виходити за межі ВВП. Українські дослідники також активно розробляють цю проблематику, акцентуючи на адаптації міжнародного досвіду. У статті О. І. Клімової систематизовано теоретичні засади та підходи до формування соціально-орієнтованої економіки [3]. У роботі В. Л. Диканя проаналізовано можливість та шляхи імплементації європейської соціально-орієнтованої моделі в умовах України [4]. У дослідженні «Децентралізація та people-centered management місцевих ресурсів» виділено важливість людино-центрованого управління (people-centered management) у контексті децентралізації, підкреслюючи, що ефективне управління ресурсами на місцевому рівні має бути орієнтоване на потреби та розвиток людини [5]. Отже, у дослідженнях простежується спільна ідея про зміну економічної парадигми від концентрації на зростанні до пріоритету добробуту, людського капіталу та соціальної справедливості, що вимагає перегляду як макроекономічної політики, так і механізмів управління на всіх рівнях.

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча міжнародні рамки чітко окреслюють принципи людино-центрованого розвитку, а українські наукові та практичні дискусії підкреслюють необхідність міжсекторального підходу та посиленого моніторингу SDG (Цілей сталого розвитку ООН), невирішеною частиною загальної проблеми залишається питання детальної систематизації, прямої трансляції та механізмів моніторингу імплементації міжнародних стандартів у конкретне національне законодавство та політику України в умовах війни та відбудови. Потрібна комплексна оцінка, що наочно демонструє, як ключові принципи (права людини, гідна праця, етичний ШІ, сталий розвиток) відображаються у вітчизняній нормативно-правовій базі та які інструменти використовуються для оцінювання результатів.

Метою статті є визначення і систематизація міжнародного нормативно-правового підґрунтя та ключових принципів формування людино-орієнтованої економіки, а також аналіз його ролі як інфраструктурного компонента, що забезпечує справедливі та гідні соціально-трудові відносини у контексті національних пріоритетів України.

Основний матеріал. Під «людино-орієнтованою економікою» розуміють систему економічних відносин та інститутів, в якій людина розглядається не лише як фактор виробництва, але й як кінцева мета економічного розвитку, а економічна політика спрямована на забезпечення всебічного розвитку індивіда, підвищення якості життя та рівності можливостей. Така парадигма поєднує принципи соціальної справедливості, інклюзивності та сталого розвитку й акцентує на людському капіталі, добробуті та правах людини як центральних показниках успішності економіки [3].

Теоретично людино-орієнтований підхід пов'язаний із розвитком концепцій людського капіталу (human capital), підходів які зосереджені на «здатностях» (capabilities) та «економіці добробуту» (economy of well-being), які підкреслюють, що мета економічного зростання – розширення реальних можливостей і свобод людей, а не лише збільшення ВВП. Ключова думка А. Сена: розвиток розглядається як розширення свобод, що дозволяє людям реалізовувати власні можливості та обирати цінності життя [6].

Ключовими характеристиками людино-орієнтованої економіки є:

1. *Пріоритет людського капіталу та його розвиток.* Інвестиції в освіту, охорону здоров'я, професійну перепідготовку та довічне навчання розглядаються як центральне джерело довгострокового зростання та стійкості. Індикатори на кшталт Human Capital Index використовуються для вимірювання очікуваних навичок і здоров'я майбутніх поколінь [7].

2. *Оцінювання успіху через добробут і якість життя (well-being).* Політики орієнтуються на показники добробуту (матеріального й нематеріального), а не лише на макроекономічні агрегати; існують рамки й інструменти (OECD Well-Being Framework), що допомагають узгодити цілі політики з людськими результатами [8, 9].

3. *Інклюзивність та соціальна справедливість.* Доступності економічних благ і можливостей для різних груп населення (за доходом, регіоном, статтю, віком) надається пріоритет: політика повинна усувати бар'єри участі та зменшувати нерівність [4].

4. *Гідна праця та соціальний захист.* Людино-орієнтована модель підкреслює гарантії трудових прав, гідну оплату, безпеку праці та систему соціального захисту як базові елементи економічної політики. OECD та МОП наголошують на потребі інтегрованих підходів до працевлаштування, що враховують індивідуальні обставини осіб [8, 9].

5. *Сталість та відповідальність (ESG-аспекти).* Економічна діяльність оцінюється з урахуванням екологічної та міжпоколінної відповідальності; стійкість ресурсів та здоров'я екосистем є необхідною умовою довгострокового людського благополуччя [8, 9].

6. *Інституційна ефективність і підзвітність.* Досягнення людино-орієнтованих цілей вимагає сильних інститутів, прозорих механізмів управління та залучення громадянського суспільства – як на центральному, так і на місцевому рівнях. Децентралізація управління може посилити «людяність» політик через наближення рішень до реципієнтів [5].

7. *Цифровізація з людським обличчям.* Використання цифрових технологій має сприяти розширенню доступу до послуг (освіта, охорона здоров'я, зайнятість) і не поглиблювати соціальну нерівність; політика повинна передбачати заходи щодо мінімізації цифрового розриву [8, 9].

Для практичної реалізації людино-орієнтованої економіки використовують кількісні та якісні індикатори: індекси людського капіталу (HCI), показники людського розвитку (HDI), набори вимірів добробуту OECD, а також національні показники інклюзивності та якості праці. Ефективна політика поєднує моніторинг цих індикаторів із механізмами зворотного зв'язку та адаптивного управління. Отже, людино-орієнтована економіка – це не суто нормативна концепція, це практичний набір принципів і політичних інструментів, які ставлять людину в центр економічного мислення і планування. Реформаційні зусилля повинні поєднувати інвестиції у людський капітал, інклюзивні політики, механізми моніторингу результатів і посилення інституційної спроможності для досягнення стійкого, справедливого і якісного розвитку.

Принципами формування людино-орієнтованої економіки є інклюзивність, справедливість, сталий розвиток, соціальна відповідальність, рівність можливостей. Наведемо коротке аналітичне тлумачення кожного принципу та інструменти реалізації цих принципів.

Інклюзивність розглядається з позиції забезпечення участі всіх груп населення в економічному житті та доступу до результатів розвитку незалежно від статі, віку, місця проживання, інвалідності чи соціально-економічного статусу. Інклюзивна політика спрямовується на видалення бар'єрів (інституційних, ринкових, культурних) та створення механізмів цілеспрямованої підтримки у вигляді професійної підготовки, доступу до фінансів і сервісів, а також участі в ухваленні рішень на місцевому рівні. У практичному

вимірі інклюзивність поєднує макropolітику (фіскальну й монетарну, що сприяють створенню робочих місць) з політикою соціального захисту та активної праці [10].

Справедливість у контексті людино-орієнтованої економіки має дві взаємопов'язані площини: розподільчу (справедливий розподіл доходів та ресурсів) і процедурну (рівний доступ до правосуддя, інформації та участі). Політика справедливості включає прогресивне оподаткування, цільові трансферти, доступну систему правосуддя і прозорі механізми прийняття рішень. Інституційні реформи, що сприяють підзвітності та доступності державних послуг, є ключовими для зниження нерівностей і підвищення довіри громадян [2, 11].

Принцип сталого розвитку інтегрує екологічні обмеження і відповідальність у стратегічні цілі економіки. Це означає, що економічна політика має враховувати довгострокові екологічні наслідки, сприяти декарбонізації, збереженню природних капіталів та адаптації до кліматичних змін, водночас зберігаючи соціальну справедливість (наприклад, «зелена» трансформація робочих місць із забезпеченням перекваліфікації для вразливих працівників). Синтез цілей сталого розвитку й людського добробуту є центральним у міжнародних стратегіях розвитку та рекомендаціях для національної політики [12].

Соціальна відповідальність бізнесу та державних інституцій – це набір практик, що мінімізують негативний і максимізують позитивний вплив економічної діяльності на суспільство. Для бізнесу це добровільні та нормативні ініціативи (звітність з Цілей сталого розвитку, прозорість ланцюгів постачання, дотримання трудових прав). Для держави – створення регуляторної рамки, стимулів і стандартів, які мотивують компанії до вищих етичних і соціальних стандартів. У країнах із розвиненою практикою корпоративної відповідальності це поєднується з механізмами залучення громадянського суспільства та вимогами до звітності.

Рівність можливостей передбачає не лише формальну рівність прав, а й створення вихідних умов, які дозволяють кожному реалізувати потенціал (доступ до освіти, охорони здоров'я, ринку праці, фінансових ресурсів). Політика у цій сфері має бути орієнтованою на ранні стадії розвитку індивіда (освіта і здоров'я у дитинстві), систему безперервного навчання та механізми компенсації недоступності (географічна віддаленість, дискримінація). Ефективне поєднання універсальних послуг і цільових програм зменшує міжгенераційні нерівності та підвищує соціальну мобільність [2, 11].

Інструментами для реалізації принципів формування людино-орієнтованої економіки можуть стати:

1. *Інституційні зміни*: інтеграція міжвідомчих програм, оцінювання впливу на рівність та сталий розвиток, створення механізмів залучення громадян [2, 11].

2. *Соціально-фінансові механізми*: прогресивні податки, цільові трансферти, субсидії для вразливих груп, інвестиції у людський капітал [10].

3. *Ринок праці і політика навичок*: активні програми зайнятості, програми перекваліфікації, пріоритет для «зелених» і цифрових навичок [1].

4. *Партнерство держави, бізнесу і громадянського суспільства*: стандарти корпоративної соціальної відповідальності, локальні інноваційні кластери, механізми співуправління.

Інфраструктурне забезпечення людино-орієнтованого підходу в економіці формується на основі міжнародних правових актів і політичних рамок, зокрема Цілей сталого розвитку ООН, стандартів і програм Міжнародної організації праці та політики Європейського Союзу щодо «human-centric» цифрового та соціального розвитку [13]. Розглянемо ключові позиції міжнародних правових актів і політичних рамок.

ООН задає загальну парадигму людино-орієнтованого розвитку через Концепцію сталого розвитку та гідної праці, які поєднують економічні, соціальні і екологічні цілі та ставлять у центр уваги людське благополуччя, недискримінацію та інклюзію. Документи ООН наголошують на необхідності інтегрування прав людини у всі політики реалізації SDG (наприклад, рекомендації та керівні принципи щодо інклюзивності, прав осіб з інвалідністю тощо). Такий підхід визначає базові вимоги до політики на національному рівні – орієнтацію на права, доступність, участь зацікавлених сторін і моніторинг соціальних результатів [13].

МОП формує стандарти для людино-орієнтованої політики на ринку праці через концепцію «Decent Work» (гідна праця), міжнародні трудові конвенції, рекомендації та політичні ініціативи щодо соціального діалогу, захисту трудових прав і соціального захисту. Після криз (наприклад, пандемії COVID-19) МОП просуває концепцію «human-centred recovery» (відновлення, орієнтоване на людину) та інтеграцію принципів гідної праці у національні плани відновлення та фінансового планування. Практичне значення стандартів МОП полягає у встановленні мінімальних правових гарантій (конвенції), механізмів реалізації через тристоронній діалог і рекомендації для інтеграції гідної праці у політику сталого розвитку [14].

Європейське Співтовариство позиціонує «human-centric» підхід, особливо у політиці цифрових технологій (підхід до «trustworthy AI», координаційні плани з ШІ) та у стратегіях цифрової трансформації, із захистом фундаментальних прав, приватності та з недискримінацією. Відповідні документи ЄС (стратегічні плани та політики DG Connect, координаційні плани з AI) задають нормативні орієнтири для членів ЄС і партнерів щодо етичного, безпечного й соціально відповідального впровадження технологій у суспільство.

Зазначений комплекс нормативно-правових документів створює імператив для національного законодавства – поєднувати інновації з гарантіями прав людини та соціальною справедливістю [15, 16].

Сучасна практика формування політики людино-орієнтованого розвитку передбачає синтез:

- 1) нормативно-правового захисту прав людини (ООН, ОГП (ОНЧР));
- 2) трудових стандартів і соціальних захистів (МОП);
- 3) етичних та регуляторних вимог щодо технологій і ринку (ЄС).

Основні рекомендації міжнародних керівних документів спрямовані на: інкорпорацію принципів гідної праці у фінансове планування, впровадження механізмів оцінювання впливу на права людини для цифрових проєктів, забезпечення участі вразливих груп у розробці політичних ініціатив, а також системи моніторингу й звітності за соціальними індикаторами [17]. Адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів вимагає трансляції загальних принципів у конкретні нормативні акти.

В Україні наукові та практичні дискусії наголошують на необхідності локалізації міжнародних стандартів з урахуванням місцевих ресурсів та ризиків.

На основі міжнародних рамок можна виокремити ключові нормативно-правові вимоги для людино-орієнтованого розвитку:

1. *Пріоритет прав людини й недискримінації* у всіх політиках (правовий захист, доступність, участь) [18].
2. *Інституційне впровадження гідної праці*: адаптація до стандартів МОП, тристоронній діалог, соціальний захист [19].
3. *Етичне регулювання технологій*: оцінювання впливу на права й суспільство, принципи прозорості та підзвітності (ЄС) [16].
4. *Інтеграція у національні плани розвитку та бюджету*: mainstreaming (інтегрування) гідної праці й інклюзивності у планування фінансування [9].
5. *Моніторинг і звітність* за соціальними індикаторами (SDG-орієнтований підхід) [1].

Нижче наведено таблицю відповідності ключових принципів людино-орієнтованого розвитку з прикладами адаптації національного законодавства та політик України до міжнародних стандартів. Таблиця відображає основні принципи, міжнародні документи, відповідні українські нормативні акти та інструменти моніторингу.

Таблиця 1

Принципи людино-центричного розвитку та адаптація до них в умовах України

№ з/п	Ключовий принцип	Нормативно-правові акти/документи	Інструменти моніторингу та оцінювання	Адаптація у національному законодавстві	Інструменти моніторингу в Україні
1.	Права людини, недискримінація, рівність	- Загальна декларація прав людини (ООН, 1948); - Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (ООН, 1966); - Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю (2006); - Керівні принципи ООН з питань бізнесу і прав людини (UNGPs, 2011); - Хартія основних прав ЄС (2000).	- Universal Periodic Review (UPR); - періодичні звіти держав; - Національні механізми моніторингу прав людини (омбудсман, національні звіти); - Human Rights Impact Assessment (HRIA) – оцінювання впливу на права людини для політик і проєктів.	- Конституція України (ст. 21, 24, 47) – недискримінація, рівність прав; - Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» (2006); - Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005).	- Моніторинг Уповноваженого ВРУ з прав людини; - Національні звіти до Комітету ООН з прав людини; - Звіти Національної координаційної ради з прав осіб з інвалідністю.
2.	Інклюзивність і соціальна справедливість	- Цілі сталого розвитку ООН (SDG), принцип «leave no one behind»; - OHCHR Guidelines for Inclusive Sustainable Development; - Європейський стовп соціальних прав (2017).	- Глобальна система індикаторів SDG; - добровільні національні огляди реалізації SDG; - EU Social Scoreboard – соціальний індикаторний щит ЄС.	- Національна стратегія зі сталого розвитку України до 2030 р. (2020); - Стратегія з інклюзивного розвитку дітей та молоді (МОН, 2021).	- Звітність за національними індикаторами SDG; - Оцінювання впливу політик на вразливі групи.

3.	<i>Гідна праця (Decent Work)</i>	- Порядок денний МОП «Decent Work Agenda» (1999); - Конвенції МОП: C87, C98, C122, C131, C155 та ін.; - Рекомендації МОП щодо соціального захисту, мінімальних гарантій та умов праці; - UN Global Accelerator for Jobs and Social Protection (2023).	- ILOSTAT – моніторинг трудових показників; - ILO Decent Work Country Profiles; - National Labor Inspection Reports; - International Network of Financial Frameworks (INFF) – індикатори інтеграції гідної праці у державні фінанси.	- Кодекс законів про працю України (1971, із змінами); - Закон України «Про зайнятість населення» (2021); - Закон України «Про оплату праці» (2022); - Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».	- Звіти Держпраці та Держслужби статистики; - ILO Country Profile Reports (Україна); - Звіти щодо виконання національних планів зайнятості та гідної праці.
4.	<i>Соціальний діалог і трудові права</i>	- Конвенції МОП № 87 (свобода асоціації), № 98 (право на колективні переговори), № 144 (тресторонні консультації); - Рекомендації МОП щодо соціального діалогу; - Європейська соціальна хартія (переглянута, 1996).	- ILO Supervisory Mechanisms (Комітет експертів МОП, Комітет зі свободи асоціації); - EU Social Dialogue Scoreboard; - Національні комісії з трестороннього соціального діалогу.	- Закон України «Про соціальний діалог в Україні» (2011); - Колективні договори на підприємствах; - Структури трестороннього консультативного діалогу (Мінекономіки, МОП).	- Моніторинг діяльності об'єднань профспілок та роботодавців; - Звіти Національної тресторонньої соціальної ради.
5.	<i>Рівність можливостей та гендерна рівність</i>	- Конвенція ООН CEDAW (1979); - МОП: C100 (рівна оплата), C111 (недискримінація), C183 (материнство); - Стратегія ЄС з гендерної рівності 2020–2025.	- CEDAW periodic reporting system; - ILO Gender Equality Indicators; - EU Gender Equality Index (EIGE).	- Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005); - Державна цільова програма «Рівні можливості» (Мінсоцполітики, 2020).	- Звіти Держстату з гендерних показників; - Оцінювання ефективності реалізації державних програм рівності.
6.	<i>Етичний, людиноцентричний штучний інтелект</i>	- ЄС: Ethics Guidelines for Trustworthy AI (2019); - EU AI Act (2024) – перший у світі комплексний регламент III; - OECD AI Principles (2019) – підтримані G20; - UNESCO Recommendation on the Ethics of AI (2021).	- AI Impact Assessment (AIIA) – оцінювання ризиків та впливу алгоритмів; - Conformity assessment under EU AI Act (аудит III); - National AI Strategies Monitoring Reports; - OECD AI Policy Observatory (AIPO).	- Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні (2021); - Законопроект «Про штучний інтелект» (№4464, 2023) – етичні та правові рамки впровадження AI; - Державні стандарти кібербезпеки та захисту даних.	- Обов'язкове оцінювання ризиків AI; - національні моніторингові звіти Міністерства цифрової трансформації; - Аудит алгоритмічних систем на державних проєктах.
7.	<i>Прозорість, підзвітність і захист даних</i>	- GDPR (ЄС, 2016) – Загальний регламент про захист даних; - Конвенція Ради Європи 108+; - UN Guidelines for Consumer Protection (цифровий вимір).	- Data Protection Impact Assessment (DPIA); - Звіти наглядових органів (Data Protection Authorities Reports); - European Data Governance Indicators.	- Закон України «Про захист персональних даних» (2010, зі змінами); - Закон України «Про електронні довірчі послуги» (2020).	- Національна адміністрація з питань захисту персональних даних – звіти та аудит; - Оцінювання впливу на захист даних (DPIA) у державних органах.
8.	<i>Сталий розвиток та соціальна відповідальність бізнесу</i>	- SDG Agenda 2030; UN Global Compact (10 принципів KCB); - ЄС: Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD, 2023).	- Sustainability Reporting Standards (ESRS); - Державні нефінансові звіти; - ESG Ratings (MSCI, Sustainalytics); - Моніторинг SDG корпоративного сектору.	- Закон України «Про публічну звітність корпоративних структур» (2022); - Національні принципи KCB (Мінекономіки, 2021).	- ESG-звіти українських компаній; - Моніторинг виконання корпоративних зобов'язань по SDG та KCB.

Джерело: складено авторками за матеріалами [13-19]

Таблиця демонструє, що людино-центричний розвиток базується на трьох групах норм:

1. *Права людини та недискримінація* – задають фундаментальні рамки (ООН, ЄС).
2. *Гідна праця та соціальна політика* – визначають стандарти забезпечення якості життя працівників (МОП).

3. *Етичне регулювання цифрових технологій* – визначає вимоги до безпечного, відповідального й прозорого використання ІІІ (ЄС, OECD, UNESCO).

Інструменти моніторингу охоплюють як глобальні механізми (UPR, SDG Indicators), так і спеціалізовані (ILO supervisory system, AI impact assessments).

Висновки. Ключові принципи людино-орієнтованого розвитку формують взаємопов'язану систему цінностей, яка забезпечує перехід до відповідної економічної моделі зростання. Ефективність реалізації моделі залежить від здатності інституцій координувати дії, наявності фінансових ресурсів та політичної волі впроваджувати реформи, що вирівнюють стартові можливості громадян і враховують екологічні обмеження [1]. Міжнародне нормативно-правове підґрунтя є критично важливим інфраструктурним компонентом, який забезпечує правове поле та стандарти для формування справедливих і гідних соціально-трудових відносин, виходячи за рамки традиційного трудового права та поширюючись на цифровізацію, інвестиції та публічні закупівлі. Ефективність реалізації моделі залежить від міжсекторальної трансляції стандартів – процесу, який вимагає інтеграції соціальних та трудових вимог у економічні, фінансові та цифрові політики. Визначено перелік інструментів моніторингу (UPR, AI Impact Assessment, DPIA, ILOSTAT) як необхідний механізм контролю за якістю та інклюзивністю рішень, що дозволить перейти від формального дотримання норм до оцінювання реального впливу політик на добробут людей та соціально-трудові відносини.

В умовах відбудови та європейської інтеграції, посилення інституційної спроможності та забезпечення міжсекторної координації є критичними умовами для практичної реалізації людино-орієнтованого підходу в Україні. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку методологій бюджетної імплементації принципів гідної праці у національну систему фінансування.

Список літератури

1. ILO (International Labour Organization). Human-Centred Economics: Rethinking macroeconomics to put people first. International Labour Office. Geneva: ILO, 2023. 168 p. URL: <https://www.ilo.org> (дата звернення 12.10.2025).
2. OECD. The economy of well-being / A. Llana-Nozal et al. – OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення 12.10.2025).
3. Колбушкін Ю.П., Клімова О.І., Сикорський А.І., Петрик А.М. Аналіз основних підходів до формування соціально орієнтованої економіки. *Проблеми системного підходу в економіці*. – 2018. – Вип. 6 (68). – С. 59-65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-6-9> (дата звернення 19.08.2025)
4. Дикань В.Л. Європейська модель соціально-орієнтованої економіки в реаліях України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. – 2012. – № 37. – С. 13-19. URL: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1216/1/Dikan.pdf> (дата звернення 12.10.2025)
5. Дзвінчук Д., Петренко В., Лопушинський І. Децентралізація та людськоорієнтована модель управління людськими ресурсами в територіальних громадах. *Державне управління та регіональний розвиток*. – 2024. - № 26. – С. 1132-1157. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2024.26.02> URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/455/425>
6. Sen A. Development as Freedom. New York: Alfred A. Knopf, 1999. 366 p.
7. World Bank. Human Capital Index (HCI) – DataBank. URL: <https://databank.worldbank.org/source/human-capital-index>. (дата звернення 19.08.2025).
8. Llana-Nozal A., Martin N., Murtin F. The economy of well-being: Creating opportunities for people's well-being and economic growth. OECD Statistics Working Papers, No. 2019/02. Paris: OECD Publishing, 2019. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org>. (дата звернення 25.09.2025).
9. OECD. People-centred Employment Support. URL: <https://www.oecd.org/en/about/projects/people-centred-employment-support.html>. (дата звернення 25.09.2025).
10. The State of Economic Inclusion Report 2024: Pathways to Scale / Inés Arévalo-Sánchez et al. – Washington, DC: World Bank, 2024. URL: <https://documents1.worldbank.org> (дата звернення 12.10.2025).
11. OECD. Equal Access to Justice for Inclusive Growth. – OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення 12.10.2025).

12. UNDP. UNDP's Inclusive and Sustainable Growth Strategy. – New York: United Nations Development Programme, 2019. URL: <https://www.undp.org> (дата звернення 12.10.2025).
13. United Nations. The Sustainable Development Goals Report 2020. United Nations, 2020. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>. (дата звернення 12.10.2025).
14. International Labour Organization. Global Forum for a Human-centred Recovery. Input to HLPF ILO, 2022. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/29785ILO_2022.pdf. (дата звернення 15.10.2025).
15. European Commission, DG CONNECT. Strategic Plan 2020–2024 (Human-centric model reference). Brussels: European Commission, 2020. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/cnect_sp_2020_2024_en.pdf. (дата звернення 15.10.2025).
16. European Commission. International outreach for human-centric artificial intelligence. 18 Feb 2025. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/international-outreach-ai>. (дата звернення 18.11.2025).
17. UN Global Accelerator. Guidance. Guidelines on mainstreaming decent work in INFFs. 2023. URL: https://www.unglobalaccelerator.org/sites/default/files/2023-04/guidelines-on-mainstreaming-decent-work-in-inffs_final.pdf. (дата звернення 18.11.2025).
18. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR). Policy guidelines for inclusive sustainable development. CRPD resources. URL: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/Foundations/policy-guideline-foundations-final.pdf>. (дата звернення 18.11.2025).
19. International Labour Organization. ILO Programme Implementation Report 2022–23. Geneva: ILO, 2024. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40relconf/documents/meetingdocument/wcms_911917.pdf. (дата звернення 18.11.2025).

References

1. International Labour Organization (2023). Human-centred economics: Rethinking macroeconomics to put people first. Geneva: ILO. Retrieved from <https://www.ilo.org> (accessed 12 October 2025).
2. Llena-Nozal, A., Martin, N. & Murtin, F. (2019). The economy of well-being. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org> (accessed 12 October 2025).
3. Kolbushkin, Yu. P., Klimova, O. I., Sykorskyi, A. I., & Petryk, A. M. (2018). Analysis of the main approaches to the formation of a socially oriented economy. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, 6(68), 59–65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-6-9>. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2018-6-9> (accessed 19 August 2025). [In Ukrainian].
4. Dikan, V. L. (2012). European model of socially oriented economy in the realities of Ukraine. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, (37), 13–19. Retrieved from <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1216/1/Dikan.pdf> (accessed 12 October 2025). [In Ukrainian].
5. Dzvinchuk, D., Petrenko, V., & Lopushynskyi, I. (2024). Decentralization and human-oriented model of human resource management in territorial communities. *Derzhavne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok*, (26), 1132–1157. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2024.26.02>. Retrieved from <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/455/425> [In Ukrainian].
6. Sen, A. (1999). Development as freedom. New York: Alfred A. Knopf.
7. World Bank (2025). Human Capital Index (HCI) – DataBank. Retrieved from <https://databank.worldbank.org/source/human-capital-index> (accessed 19 August 2025).
8. Llena-Nozal, A., Martin, N. & Murtin, F. (2019). The economy of well-being: Creating opportunities for people's well-being and economic growth. OECD Statistics Working Papers, 2019/02. Paris: OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd-ilibrary.org> (accessed 25 September 2025).
9. OECD (2025). People-centred employment support. Retrieved from <https://www.oecd.org/en/about/projects/people-centred-employment-support.html> (accessed 25 September 2025).
10. Arévalo-Sánchez, I. et al. (2024). The state of economic inclusion report 2024: Pathways to scale. Washington, DC: World Bank. Retrieved from <https://documents1.worldbank.org> (accessed 12 October 2025).
11. OECD (2025). Equal access to justice for inclusive growth. OECD Publishing. Retrieved from <https://www.oecd.org> (accessed 12 October 2025).
12. United Nations Development Programme (2019). UNDP's inclusive and sustainable growth strategy. New York: UNDP. Retrieved from <https://www.undp.org> (accessed 12 October 2025).

13. United Nations (2020). The sustainable development goals report 2020. United Nations. Retrieved from <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf> (accessed 12 October 2025).
14. International Labour Organization (2022). Global forum for a human-centred recovery: Input to HLPF 2022. ILO. Retrieved from https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/29785ILO_2022.pdf (accessed 15 October 2025).
15. European Commission, DG CONNECT (2020). Strategic plan 2020–2024. Brussels: European Commission. Retrieved from https://commission.europa.eu/system/files/2020-10/cnect_sp_2020_2024_en.pdf (accessed 15 October 2025).
16. European Commission (2025). International outreach for human-centric artificial intelligence. Retrieved from <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/international-outreach-ai> (accessed 18 November 2025).
17. UN Global Accelerator (2023). Guidelines on mainstreaming decent work in INFFs. Retrieved from https://www.unglobalaccelerator.org/sites/default/files/2023-04/guidelines-on-mainstreaming-decent-work-in-inffs_final.pdf (accessed 18 November 2025).
18. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2025). Policy guidelines for inclusive sustainable development. Retrieved from <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/SDG-CRPD-Resource/Foundations/policy-guideline-foundations-final.pdf> (accessed 18 November 2025).
19. International Labour Organization (2024). ILO programme implementation report 2022–23. Geneva: ILO. Retrieved from https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40relconf/documents/meetingdocument/wcms_911917.pdf (accessed 18 November 2025).

Стаття надійшла до редакції 03.12.2025

Прийнята до публікації 18.12.2025

Опубліковано онлайн 26.01.2026